

**Богдан Чалий:
поет із країни дитинства**

*Дайджест-пам'ятка до 55-річчя виходу в світ
віршованої казки Богдана Чалого
«Як Барвінок став героєм»*

УДК 028.3 (Чалий)(048)

Ч 12

Богдан Чалий: поет із країни дитинства: дайджест-пам'ятка до 55-річчя виходу в світ віршованої казки «Як Барвінок став героєм» Богдана Чалого / КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»; комп. верстка, набір та оформ. О. Дорохова. – Чернігів, 2021. – 20 с.

Комп'ютерну верстку, набір та оформлення
підготувала: **О. Дорохова**
Редактори: **Г. Вечерська, Н. Шеша**
Відповідальна за випуск: **Т. Клюй**

Зам. № 4

© КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»

Департамент культури і туризму, національностей
та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації

КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»
Чернігівської обласної ради

Богдан Чалий:
поет із країни дитинства

*Дайджест-пам'ятка до 55-річчя виходу в світ
віршованої казки Богдана Чалого
«Як Барвінок став героєм»*

Чернігів – 2021

*У Богдані Чалому живуть – нероздільні
один від одного – письменник, людина, громадянин.*

Письменник талановитий...

Людина найсердечніша...

*Громадянин істинний, натхненний
високим патріотизмом!..*

А. Алексін

У кожній країні є свій національний літературний казковий герой: у Італії – Піноккіо, у Росії - Мурзилка, у

Великобританії – ведмежа Вінні Пух. Такий герой є і у нас, в Україні - це український квітка-козак лицарської вдачі - Барвінок. Його вигадав класик української дитячої літератури - **Богдан Йосипович Чалий**.

Народився письменник 24 червня 1924 року у родині київських лікарів. Дитинство Богданчика минуло у місті Ізяслав на зелених берегах річки Горинь під опікою діда-лісника. Саме дід навчив його слухати шурхіт листя, спостерігати за лісовими мешканцями, любити та розуміти природу. Будучи від народження дуже чуйним хлопцем, Богдан допомагав батькові рятувати та лікувати поранених птахів - ворон, перепілок, лелек. Часто в їхній домівці зимували маленькі козенята, зайченята, їжачки, а навесні звірят урочисто відпускали на волю. Хоча батьки Богдана працювали з ранку до пізнього вечора у лікарні, але завжди знаходили час для дитини. Тато сам вигадував і розповідав синові казки,

героями яких, зазвичай, були птахи, а мати чарівним голосом наспівувала пісень. Зростав хлопець в атмосфері любові, затишку й казки.

Згодом батьків Богдана направили працювати на Київщину - спочатку до Ірпеня, потім до Бишева. У Бишеві хлопець пішов до школи, займався у літературному гуртку, який вела вчителька української мови та літератури. Саме вона першою розгледіла літературний талант у хлопця, а коли Богдан написав перший вірш, порадила йому опублікувати вірш у районній газеті.

Згодом, потай від Богдана, вчителька декілька віршів надіслала на літературний республіканський конкурс. Юного літератора преміювали поїздкою до Ленінграда. Із того часу писати та друкуватися Богдан Чалий не припиняв. У старших класах вірші підлітка друкували в дитячих газетах «На зміну», «Юний ленінець» тощо.

У 1941 році Богдан закінчив з відзнакою школу, а 21 червня з класом поїхав на екскурсію до Канева, де його застав перший день війни з фашистськими загарбниками.

Батьки Богдана одразу ж були мобілізовані на фронт, а юнака направили на навчання до Орджонікідзенського піхотного училища. У 1942 році юнак уже брав участь у бойових діях на Кавказі, та у жовтні цього ж року був важко поранений. Після одужання 1943-го року знов пішов на фронт і воював

до кінця війни. У перервах між боями Богдан Чалий писав статті та вірші для армійських газет.

У 1945 році під час боїв за Франкфурт на Одері майбутній письменник під пострілами німців врятував із вогню білого коня. Залишивши тварину собі, Богдан дав йому ім'я - Одер. Часто виконуючи різні доручення командування, він їздив на ньому по місту. На Одері Богдан Чалий прибув до табору, де було зібрано кілька тисяч дітей різних національностей, колишніх полонених, але одного віку, десь років 12-13. Письменник привозив для них їжу, годував їх, співав пісень, вчив і дітей співати. Мови у них були різні, але пісню діти добре розуміли. Так письменник зі своїм конем був беззмінним годувальником та охоронцем колишніх малих бранців.

Із війни усі члени родини письменника повернулися після поранень, але живі - пощастило. По війні Богдан Йосипович працював у редакціях піонерської газети «Зірка», журналу «Піонерія», а з 1951 року очолив редакцію журналу «Барвінок», де пропрацював 23 роки. У цій дитячій пресі друкували вірші Богдана Чалого для дітей. У 1947 році виходить друком перша збірка поета для дітей «Ясного сонячного ранку». Багато подорожуючи, а він об'їхав мало не увесь світ, письменник невтомно писав книжку за книжкою, які користувалися неабиякою популярністю: «Завжди наготові» (1949), «Військовий шлях», «Діти миру» (1951), «Ми навіки подружили» (1954), «Хороші імена» (1959), поеми «Весняний шлях»

(1960), «Космонавт» (1961) тощо. З-під пера автора виходили вірші, прозові твори, п'єси, сценарій фільму «Закон Антарктиди» (1963).

Є у Богдана Чалого чудова поетична розповідь «Максимкові листи», про восьмирічного хлопчика, який мріє, щоб по всій землі квітли сади, щоб українська тополя росла поруч із африканським баобабом, канадським кленом та іншими заморськими деревами, щоб скрізь на нашій планеті був мир і діти всіх народів дружили. В уяві Максима постає дивовижний сад всесвітньої дружби, подивитися на який приїдуть діти з різних країн. Хлопчик пише сто листів дітям усієї планети - і в Сахару, і в Малі, і на Цейлон, і в Пловдив, щоб вони надіслали саджанці дерев для саду дружби.

У цьому вірші тісно переплітаються казка і дійсність. Як і в багатьох інших творах Богдана Чалого, в «Максимкових листах» дитяча мрія і письменницька художня уява – нероздільні. У казці поет знаходить живлючі зерна реального життя.

Саме таким бачать навколишній світ, так мріють і так відчують діти, для яких немає життя без казки, а казки – без життя. Поет майстерно, без найменшого фальшу передає цю особливість дитячого сприйняття.

Богдан Чалий вигадав образ Барвінка, який став національним літературним казковим героєм. У співавторстві з Павлом Глазовим написав казку «Про

відважного Барвінка і Коника Дзвоника» (1964), яка мала шалений успіх серед дітвори. Згодом Богдан Чалий написав продовження пригод. У 1966 році вийшла казка «Як Барвінок став героєм». За казку «Як Барвінок і Ромашка у вирій літали» та за книжку «Ласкаво просимо» у 1972 році Богдану Чалому було присвоєно премію імені Миколи Островського. А за казку «Барвінок і Весна» у 1974 році письменник отримав почесний диплом Міжнародної премії імені Г.-К. Андерсена. Останню, сьому книжку пригод «Барвінок та далекі сузір'я» видано 2002 року.

Веселі, поетичні віршовані казки Богдана Чалого полюбалися юним читачам. Та й не дивно, адже у них йдеться про щире дружбу та відданість, про взаємовиручку, про перемоги відважного Барвінка та його друзів над злими, темними силами.

Відомий Богдан Чалий був і як перекладач. У багатьох країнах жили його друзі-письменники, з якими письменник листувався та зустрічався, перекладав їхні твори українською мовою. Це були твори молдавських, латиських, грузинських, таджицьких, киргизьких, фінських, російських дитячих письменників.

У київському видавництві «Веселка» вийшли дві книжки перекладів Богдана Чалого. Сам письменник своєю творчістю спонукав багатьох поетів зайнятися перекладами його віршів, поем і балад.

20 травня 2008 року, у віці 84 роки пішов у вічність відомий дитячий казкар-патріот Богдан

Йосипович Чалий. Поховали його в селі Рудики під Києвом.

Твори Богдана Чалого:

Окремими виданнями вийшло близько 30 поетичних, прозових і драматичних книжок для дітей та юнацтва, зокрема:

- «Барвінок і Весна» (1971);
- «Барвінок у школі» (1977);
- «Весняний шлях» (1960);
- «Граф Монте-Крісто»;
- «З моєї поштової скриньки»;
- «Наша вчителька»;
- «Ніч Амстердама»;
- «Про милу Прагу та двох Зденеків»;
- «Сто пригод Барвінка та Ромашки» (1973);
- «Хороші імена» (1959);
- «Хто такий Каракурта?» (збірка одноактних п'єс);
- «Як Барвінок та Ромашка у вирій літали» (1968);
- «Як Барвінок став героєм» (1966);
- прозових книжок «Вітер з України», «Формула хризантеми»;
- «Про відважного Барвінка і Коника-Дзвоника» (1964)

Автор сценарію фільму «Закон Антарктиди» (1963).

Про пригоди Барвінка та його друзів

*Казка для мене з дитинства,
як хліб і вода, як дихання.*

Богдан Чалий

До найвизначніших літературних казок, створених у традиціях українського фольклору, слід віднести цикл поетичних казок Богдана Чалого про Барвінка. Поет працював над образом героя близько десяти років. У його творчому доробку це найбільші і, мабуть, найвизначніші твори, що користуються заслуженою популярністю. Твори увібрали в себе, з одного боку, народну казкову поезію, а з іншого - продовжили художній пошук українських дитячих письменників-казкарів, збагатили традиційний жанр літературної казки.

Поклавши в основу своїх творів усні перекази про барвінка - польову квітку, яка за допомогою чарівної сили стає хлопчиком-Барвінком, Богдан Чалий створив зовсім нового казкового героя. Дія казок відбувається у фантастичній країні. Але за багатьма прикметами вгадуються реальні факти, дійсність, герої. Своєю ідеєю та мораллю казки спрямовані в сьогодення, і в майбутнє.

Барвінок - кмітливий, дотепний, прудкий, а ще вірний, стійкий і шляхетний. Він саме такий, яким уявляє себе кожна дитина у своїх вигаданих пригодах.

Хлопчик-квітка, як справжній козак, має гострого списа, добру вдачу і вірного друга - Коника Дзвоника. Разом вони поринають у світ небезпечних пригод.

Найпершу казку про Барвінка – **«Про відважного Барвінка і Коника Дзвоника»** (1964) - Богдан Чалий написав разом з Павлом Глазовим. Пізніше Богдан Чалий створив **«Як Барвінок став героєм»**, **«Як Барвінок і Ромашка у вирій літали»**, **«Барвінок і Весна»**, що увійшли до книги «Сто пригод Барвінка і Ромашки»(1973). Четверта казка цього циклу - **«Барвінок у школі»**.

У 2021 році у Богдана Чалого ювілей.

Книзі «Як Барвінок став героєм» - 55 років.

Книзі «Барвінок і Весна» - 50.

Казка **«Як Барвінок став героєм» (1966)** розповідає про те, як на городі діда Гната з'являється новий житель - Барвінок, якому судилося стати героєм. А починалося це так:

*Раптом в зіллі під пасльоном,
Ніби хтось ударив дзвоном:*

- Гей ви, родичі городні,

Гарбузенки благородні!

Я – Барвінок! Я – Хрещатий!

Йдіть стрічати, величати!

...

Я до всього маю хист,

Я ж і воїн, і артист. –

І навприсядки пішов,

Тільки дим з-під підошов.

Богдан Чвалий з добрим гумором знайомить усіх з Барвінком:

*...Гляньте, ноги, мов пружинки,
Очі - зернятка ожинки!
Народивсь в зеленій льолі,
Побажаймо щастя й долі!*

Автор створює кумедні ситуації, які без сміху неможливо читати:

*Хлопчик коника за гриву.
Кінь малого - штовх в кропиву.
- Одягни штани з шевйоту,
А тоді вступай в кінноту!*

У п'єсі-казці поєднано традиції української народної казки з сучасністю, наприклад: поруч із Коником діє Трактор. Після того, як друзі допомогли Тракторові, він

їм подякував словами, в яких звучить цікава гра слів - влучне переосмислення виразу «кінська сила»:

*Ой спасибі, Барвіночку милий,
Що додав мені кінської сили!*

Відвага і кмітливість допомагають маленькому Барвінкові перемогти недругів. Герой безстрашно вступає в поєдинок з підступним зубатим Тхором, хоробро веде бій із цілою армією жучків-довгоносиків і колючих бур'янів, на чолі якої стоїть жорстокий цар Осот.

Свої подвиги Барвінок здійснює не задля особистої слави, власного задоволення і корисливості.

Він сміливо поспішає на допомогу ображеним та нещасним - рятує безвинного Півня, вириває з рук всемогутнього Будяка Ромашку, шукає заповітний скарб для своїх друзів, щодня невтомно трудиться.

Казка «**Як Барвінок та Ромашка у вирій літали**» (1968) - про подорож славного козака Барвінка, Ромашки та їхнього вірного Коника Дзвоника на далекий острів Тулумбас та дивовижні пригоди, які траплялися з головними героями.

Коли Барвінок з Ромашкою летять на крилах лелек у вирій, автор з любов'ю описує рідні українські місця:

*Загримів Дніпро в роздоллі:
Нам бажає щастя й долі.
Там внизу, мов гуси білі, -*

*То в садочках села милі:
Семипілки, Яблунівки,
Острожани, Кіпті, Нивки!*

Допомогти біднякам острова не так просто, бо друзів приймають за ворогів, адже тубільці мають інший колір шкіри - чорний, а наші герої такі ж білошкірі, як і негативні герої - Будяк, Тхоріні, Бамбук. Вкрай здивований Барвінок вигукує:

*Чом ви лаєте без міри
Не діла, а колір шкіри?*

Так письменник обережно знайомить дітей з поняттям расизму.

Батьківщина і чужина - про це часто розмірковують герої казки. Тема патріотизму, вірності рідній землі хвилює письменника. Барвінок і Ромашка глибоко зневажають Тхора, який продав свою жалюгідну душу заморському царю Бамбуку й почав прислужувати панам-експлуататорам.

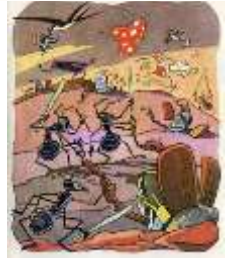
Погрозами і підступними діями Бамбук сподівався примусити Барвінка і Ромашку зрадити рідному народові, залишитися назавжди в заморській країні, відректися від своїх переконань. Але непокірні маленькі герої категорично відмовляються від такої мерзенної пропозиції - стати зрадниками. Вони допомагають злидарям Тулумбаса звільнитися від важкого ярма - рабства, в якому тримав їх цар Бамбук та його прихвосні.

Світлою мрією про весняне оновлення життя, про людське братерство овіяна і казка **«Барвінок і Весна» (1971)**. У казці розповідається про пригоди Барвінка вдома, на рідній землі після повернення з вирію. Адже, як зазначив поет:

*« — Що нам вирій?
Вдома краще, як не міряй!»*

Вдома багато роботи для сміливих героїв - треба якнайшвидше відвоювати весну у зими. Для цього Барвінкові-сміливцю вкрай необхідно роздобути скриньку, де захована чарівна сопілка. Якщо на ній заграє добрий птах чи звір - на рідній землі запанує весна, «поле вибухне житами, вкриє землю буйно цвіт», а заграє вовк чи змії - «знову холодом повіє і травицю вкриє сніг».

Нелегко Барвінкові роздобути чарівну сопілку, адже хлопчикові погрожують Сова, Лис, цар Мухомор і підлий Тхір. Друзі стають у пригоді Барвінкові: доки він б'ється з ворогами, Ромашка закликає сопілочкою на землю ласкаву красуню-весну.

Весна сама по собі не прийде: її потрібно відвоювати у зими - така головна думка цієї казки. Тут автор також використовує традиційні образи народної творчості, але він не повторює їх, а наповнює новим змістом. Навіть чарівна сопілка тут відіграє вагомішу роль, ніж у народних казкових сюжетах. Своєю мелодією вона не просто вітає прихід весни, а й закликає мешканців піднятися на боротьбу за весняні радощі на землі.

У 1977 році Богдан Чалий пише нову казку – **«Барвінок у школі»**.

Нарешті Барвінку знадобився чарівний ранець та букварик, з яким він повернувся з першої героїчної подорожі.

Гей, ви, родичі городні,
Гарбузенки благородні,
Спорядіте школяра
Для науки, для добра!...

Розпочинається казкова історія про навчання Барвінка. У цій історії чимало перешкод долає Барвінок та його однокласники: у перший день довелося відвойовувати в Сойок шкільний дзвінок, долати перешкоди царя Мухомора, штурмувати шкідників... А чого варті хуліганські витівки тхореняти Матюхи?

Недаремно казками Богдана Чалого зачитується не одне покоління українських дітей.

Корисні Інтернет-посилання:

Читати on-line книгу «Пригоди Барвінка і Ромашки»:

<https://4read.org/1578-chaliy-bogdan-prigodi-barvnka-romashki.html>

<https://nashformat.ua/products/audiobook-prigody-barvinka-i-romashky-610069>

<http://www.share.net.ua/forum/index.php?showtopic=2794>

Читати on-line та завантажити книгу «Сто пригод Барвінка та Ромашки»:

<https://4read.org/xfsearch/avtor/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BD%20%D0%A7%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9/>

<https://www.litmir.me/bd/?b=171853>

<https://knigogid.ru/books/521029-sto-prigod-barvnka-ta-romashki/toread>

<https://nemaloknig.net/book-283638.html>

<https://coollib.com/b/313527-sto-prigod-barvinka-ta-romashki>

<https://goldenlib.com.ua/avtor-chalii-bogdan-kniga-sto-prigod-barv%D1%96nka-ta-romashki>

Читати on-line та завантажити книгу «Про відважного Барвінка і Коника Дзвоника»:

<https://prostolib.com/books/266691>

Читати on-line книгу «Як Барвінок та Ромашка у вирій літали»:

http://kazkar.info/ua/bogdan_chaliy/

**Богдан Чалий:
поет із країни дитинства**

*Дайджест-пам'ятка до 55-річчя виходу в світ
віршованої казки
«Як Барвінок став героєм» Богдана Чалого*

Комп'ютерну верстку, набір та оформлення
підготувала: О. Дорохова
Редактори: Г. Вечерська, Н. Шеша
Відповідальна за випуск: Т. Ключ

КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»
14032, м.Чернігів, вул.Рокоссовського, 22-А

Тел. 95-19-45, 95-18-62
<http://ostrovskogo.com.ua>
[mail:ostrovskogo@online.ua](mailto:ostrovskogo@online.ua)